

Handläggare

Lisa Gunnarsdotter

e-post: lisa.gunnarsdotter@afasi.se

telefon: 08-545 663 64

Samling för skolan – Nationell strategi för kunskap och likvärdighet (SOU 2017:35).

Avsnitt 8.2 Ökat nationellt ansvar för skolans finansiering

Om Afasiförbundet

Afasiförbundet organiserar barn, unga och vuxna med afasi eller språkstörning och deras anhöriga. Språkstörning är en medfödd funktionsnedsättning som påverkar talet, språkförståelsen eller användningen av språket. En person med afasi har varierande svårigheter med att tala, förstå tal, läsa och eller skriva.

Talknuten är vår verksamhet för barn, ungdomar och vuxna med språkstörning och deras anhöriga.

Sammanfattning

Afasiförbundet/Talknuten ser positivt på utredarens förslag att en utredning bör tillsättas i syfte att dels etablera miniminivåer för huvudmännens resurser för undervisning och elevhälsa, dels analysera förutsättningarna för en av nationell finansiering av skolan. Vi välkomnar även förslaget om ett villkorat statsbidrag till huvudmännen för undervisning och elevhälsa.

Men Afasiförbundet är starkt kritiska till att utredaren föreslår att bidraget endast ska grundas på socioekonomiska förutsättningar och inte har tagit med ett perspektiv som gäller elever med funktionsnedsättningar. Det krävs ett intersektionellt perspektiv för att förstå problematiken, möta utmaningar och göra rätt insatser. Det riktade statsbidraget måste ha ett funktionsrättsperspektiv för att påskynda arbetet med att skapa pedagogiskt, socialt och fysiskt tillgängliga lärmiljöer. Alltför få skolor ser sitt ansvar att arbeta med universell utformning och inkluderande lärmiljöer.

8.2.1 Kommissionens förslag:

En utredning bör tillsättas i syfte att dels etablera miniminivåer för huvudmännens resurser för undervisning och elevhälsa, dels analysera förutsättningarna för ett sektorsbidrag eller andra former av nationell finansiering av skolan.

Kommissionen föreslår ett villkorat statsbidrag till huvudmännen för undervisning och elevhälsa. Bidraget baseras på socioekonomiskt betingade förutsättningar, med infasning över tre år. Bidraget avser förskoleklass och grundskola. Kommissionen menar att 6 miljarder kronor är en avvägd nivå, i syfte att möjlig-göra undervisning av hög kvalitet och kompensatoriska insatser för en likvärdig utbildning. Statsbidraget regleras i en förordning, med villkoret att kommunerna och de enskilda huvudmännen förbinder sig att inte reducera egna medel till undervisning och elevhälsa under den tid som de uppbär bidraget. SCB får i uppdrag att årligen ta fram ett socioekonomiskt index till grund för fördelningen av statsbidraget. Indexet ska även, tillsammans med ett för varje huvudman specifikt genomsnittsbelopp för undervisning och elevhälsa, utgöra vägledning för huvudmännens fördelning av medel till skolenheterna.

Afasiförbundet/Talknuten anser

Afasiförbundet/Talknuten ser positivt på utredarens förslag att en utredning bör tillsättas i syfte att dels etablera miniminivåer för huvudmännens resurser för undervisning och elevhälsa, dels analysera förutsättningarna för en av nationell finansiering av skolan.

Vi välkomnar även förslaget om ett villkorat statsbidrag till huvudmännen för undervisning och elevhälsa. Bidraget ska baseras på socioekonomiska betingade förutsättningar. Kommissionen menar att statsbidraget ska ge möjligheter till undervisning av hög kvalitet och kompensatoriska insatser för en likvärdig utbildning. Vi instämmer i det som utredningen konstaterar att det är mycket stora skillnader i hur kommunerna avsätter resurser till undervisning och elevhälsa.

Men Afasiförbundet är starkt kritiska till att utredaren föreslår att bidraget endast ska grundas på socioekonomiska förutsättningar och inte har tagit med ett perspektiv som gäller elever med funktionsnedsättningar. Det krävs, som utredaren Inger Ashing lyfter fram i "Det handlar om oss - unga som varken arbetar eller studerar" (SOU 2017:9), ett intersektionellt perspektiv för att förstå problematiken, möta utmaningar och göra rätt insatser. Många unga befinner sig i flera grupper samtidigt – de bor i socioekonomiskt utsatta områden, har en funktionsnedsättning, psykisk ohälsa, föräldrarna har låg utbildningsnivå och inkomst. För dem med komplexa behov krävs insatser som är länkade och kompletterar varandra.

Skollagen är tydlig med skolans kompensatoriska uppdrag för att alla elever ska ha möjlighet att nå sin fulla potential. Idag får elever med

funktionsnedsättning inte likvärdiga möjligheter att uppnå sin fulla potential. Det riktade stadsbidraget måste ha ett funktionsrättsperspektiv för att påskynda arbetet med att skapa pedagogiskt, socialt och fysiskt tillgängliga lärmiljöer. Alltför få skolor ser sitt ansvar att arbeta med universell utformning och inkluderande lärmiljöer.

Universellt utformad skola

I regeringens proposition om nationellt mål och inriktning för funktionshinderpolitiken (Prop. 2016/17:188) finns utbildning med som ett prioriterat område. För att nå målen ska bland annat principen om universell utformning finnas med. Vi är starkt kritiska till att ett funktionsrättsperspektiv inte alls finns med i förslaget om 8.2 Ökat nationellt ansvar för skolans finansiering.

Vi anser att arbetet med en universellt utformad skola måste intensifieras. Arbetet ska ha sin utgångspunkt i bland annat FN:s Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, Barnkonventionen samt Specialpedagogiska skolmyndighetens (SPSM) arbete med att skapa tillgängliga lärmiljöer.

Trots att skollagen betonar alla elevers rätt till stöd med och utan funktionsnedsättning, kan vi grundat på erfarenhet säga att elever med språkstörning - och särskilt flickor med språkstörning - som saknar diagnos inte får något stöd alls i skolan eller ett alltför bristfälligt stöd. Många som har diagnos grav till lindrig språkstörning får inte heller det stöd som de behöver för att klara skolan.

Skolverket har nyligen publicerat siffror som visar att andelen elever med åtgärdsprogram mer än halverats sedan reformen infördes, från drygt 12 procent till mindre än 6 procent (jämför https://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation?_xurl=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D3686)

Elevhälsans viktiga roll

Elevhälsan har alla möjligheter att fylla en viktigare funktion på skolorna och gentemot pedagoger än vad som är möjligt idag med de kraftigt bantade resurserna för elevhälsan. Om elevhälsan ska ha en möjlighet att göra det krävs dock en resursförstärkning av såväl nya kompetenser inom elevhälsan som ekonomiska resurser. Därför instämmer Afasiförbundet med Kommissionens slutsatser att resurserna för undervisning liksom för elevhälsa behöver en starkare statlig styrning.

I utredningen "Det handlar om oss - unga som varken arbetar eller studerar" (SOU 2017:9) tar utredaren upp förebyggande arbete och tidiga insatser som en av fyra strategier för att unga ska ha möjlighet att slutföra sin utbildning. Vi instämmer i att med en starkare statlig styrning av resurser till elevhälsa kan elevhälsans arbete med förebyggande arbete bli tydligare. Ovanstående utredning pekar på tre nivåer av

förebyggande arbete. Universella insatser ska sättas in innan problem uppstår och riktas till alla. Selektiva insatser, exempelvis specialpedagogiskt stöd, sätts in där det finns en risk att problem uppstår. Och slutligen indikerat insatser för att behandla och återställa. Att tidiga insatser lönar sig visas tydligt i utredning.

Arbetsterapeuter, logopedier och socionomer borde vid sidan om skolsjuksköterskor, skolläkare, kuratorer och psykologer vara en självklar del av elevhälsan för att på ett adekvat sätt kunna arbeta förebyggande och med att bygga upp en universellt utformad skola.

Att arbetsterapeuter kan bidra med kompetenser som gynnar skolsituationen för elever med funktionsnedsättning vet vi genom en studie om arbetsterapeutens roll i skolan inom projektet Vågar till arbete <http://www.mfd.se/globalassets/dokument/publikationer/2014/14311-pdf-arbetsterapeut-i-skolan.pdf>

I utredningen "Samordning, ansvar och kommunikation, (SOU 2016:46)" föreslås att logopedier ska ingå i elevhälsan. Det har blivit vanligare med logopedier i skolan och det gynnar bland annat elever med språkstörning.

Utredningen "Det handlar om oss - unga som varken arbetar eller studerar" (SOU 2017:9) föreslår att en statlig utredning får i uppdrag att lämna förslag om hur en sammanhängande barn- och ungdomshälsovård från 0 till 25 års ålder, som inkluderar tillgång till förebyggande och främjande arbete för alla barn och unga, bör utformas. (8.1 s 153). Vi ser att det finns stora brister i elevhälsan idag. Under 2016 inspekterades 930 skolor av Skolinspektionen. Tre av tio skolor underkändes när det gällde elevers tillgång till elevhälsa. Psykologtjänst köps in och ibland finns ingen tillgänglig kurator i den dagliga verksamheten. Vid fyra av tio inspekterade grund- och gymnasieskolor fanns brister i förmåga att ge eleverna det stöd de behöver.

Med vänlig hälsning

Lars Berge-Kleber
Förbundsordförande Afasiförbundet

Bilaga: Fakta om Språkstörning

En språkstörning är en medfödd funktionsnedsättning som innebär att ett barn som i övrigt har en normal utveckling och normal hörsel inte tillägnar sig språket som förväntat. I förskoleåldern är det 5 till 8 procent som har någon form av språkstörning. Internationella och svenska undersökningar visar att 1 till 2 procent av barn i förskoleåldern har en grav eller mycket grav språkstörning. (Nettelbladt & Salameh 2007 och Ors 2003).

Språkets olika områden

Form – Formen (fonologi och grammatik) har med uttal och grammatik att göra. Det handlar om att kunna forma ljuden så att alla ljuden i orden kan uttalas, att böja orden rätt, att sätta dem i rätt ordning, att bygga meningar. Det innebär också att kunna höra skillnad på ord för att kunna göra skillnad mellan olika språkljud.

Innehåll – Språkligt innehåll (semantik) är begrepp och ordförråd. Det vill säga de ord, uttryck och meningar man förstår och kan. Om ett barn har svårt med språkets innehåll kan det till exempel ha ett litet ordförråd, svårt att plocka fram ord ur minnet och att sortera och kategorisera ord som hör ihop eller svårt att förstå instruktioner.

Användning – Hur användningen (pragmatiken) av språket går till är själva grunden för språket. Det innebär att det finns en mängd regler för hur vi kommunicerar och som gör att kommunikationen eller samspelet med andra underlättas. Det handlar om turtagning, att hålla en röd tråd i samtalet, att kunna ta den andres perspektiv, att ha en vilja att kommunicera, att ställa frågor, att förstå hur mycket motparten behöver veta för att kunna förstå budskapet.

En språkstörning visar sig inom ett, två eller alla tre av ovanstående områden. Den som har en grav språkstörning har svårigheter inom alla tre områden eller möter omfattande hinder inom ett av dem. Språkstörning kan förekomma med andra funktionsnedsättningar, men definieras av att det är barnets mest framträdande funktionsnedsättning. Vid flerspråkighet uppträder en språkstörning i båda språken.

Att lära och minnas

Med en språkstörning behövs många fler repetitioner för att lära in begrepp och fakta. Språkstörningen gör det svårare att lagra kunskaperna på smarta sätt, med kopplingar till andra begrepp och fakta. Många har ett begränsat arbetsminne vilket innebär förmågan att lagra och bearbeta information för stunden. Det påverkar både förmågan till språklig bearbetning och förmågan att hålla siffror i minne och matematisk problemlösning. När man ska lära sig läsa kan det vara svårt att sätta ihop bokstavsljud till ord, att sätta ihop ord till meningar och att läsa och förstå ord man inte känner igen. Det kan också vara svårt att "läsa mellan raderna". Klockan kan vara svårt att lära sig då tid är

abstrakt och kan vara svårt att förstå sig på. Tidsuppfattning kan även en del ha svårt med.

Skolan

Barn i förskoleåldern som har en grav språkstörning har oftast kvar sina svårigheter i skolåldern, men då kan de se annorlunda ut. I stället för svårigheter med uttal och meningsbyggnad kan de visa sig som olika slags läs- och skrivsvårigheter. En språkstörning får olika konsekvenser för lärandet och utvecklingen. I dagens skola förväntas eleven ha analysförmåga, kommunikativ förmåga, förmåga att hantera information, begreppslig förmåga och metakognitiv förmåga. För dessa förmågor behöver barnet behärska språket väl. Den språkliga miljö som skolan innebär tar extra mycket energi för ett barn med språkstörning. Det gör att många barn inte har så mycket kraft och energi kvar till att göra läxor efter skoldagens slut.